

■ Internationell Kvinnokonferens

Ingår i Inspiration Latinamerika

10-11 oktober, 2009

Rinkeby, Stockholm

Konferensdokumentation *VIF*

Deltagande demokrati - Kvinnors frigörelse

Ursprungsfolkens revolt - män och kvinnor i kamp mot seklers förtryck

---

Deltagare	Apolonia Sánchez, Bartolina Sisa, Bolivia Luíz Vittor, CAOI, Peru Nancy Iza, Ecuarunari, Ecuador Domingo Henández, Waqib´Ke,j Guatemala Leslie Gómez, URNG, Guatemala
Samtalsledare	Carmen Blanco
Rapportör	Ewa Marklund

Carmen Blanco: År 1492 påbörjas erövringen av den kontinent som vi idag känner som den amerikanska. Trots inkräktarnas enorma militära överlägsenhet, trots epidemier och trots det koloniala förtryck som ursprungsfolket led under, organiserar de sitt motstånd från början.

Alltsedan de första öarna invaderas, öarna Quisqueya som idag heter Santo Domingo eller Dominikanska Republiken, formas motståndet. Men det ska dröja 500 år, från och med 1992, då olika ursprungsfolkets hittills fredliga motstånd, som tog sig i uttryck i att bevara sina språk, sina traditioner, sina folkdräkter, börjar ta sig mer och mer politiska uttryck och de olika motstånden börjar sammanfogas både på nationell och på kontinental nivå. Även om det funnits där långt tidigare, kan därför år 1992 betraktas som ett avgörande år för motståndet, ett "nyckelår" för uppkomsten av denna sociala rörelse på den Latinamerikanska arenan. De sociala aktörerna finner sig inte längre i att bli förminsade, inte heller att bli betraktade endast som "de fattiga" eller "bönderna" utan de börjar visa att de har en annan syn på världen, andra infallsvinklar. Det betyder att förutom fattigdomen finns här en annan gemensam identitet som förenar dem. I denna kamp deltar både kvinnor och män tillhörande ursprungsfolket.

På flera håll förs en kamp för att skapa "flectionella" stater, såsom i Bolivia till exempel, som idag definierar sig som "flectionellt" och Ecuador, ett land som också har erkänt sin flectionella sammansättning.

På andra håll såsom i Guatemala och Peru, fortsätter kampen, trots att inga avgörande framsteg har skett, motståndsrörelsen verkar under svåra förhållanden med att försvara sina landområden och att arbeta mot den globala uppvärmningen. Man har en gemensam svår erfarenhet av att Moder Jords existens är hotad, att naturen exploateras hårt och att vi är på väg emot en fullkomlig slakt av planetens resurser.

Mot bakgrund av detta har vi här en panel bestående av systrar och bröder som representerar olika indianfolk på kontinenten, den kontinent som indianerna väljer att kalla Abya Yala, det vill säga den Amerikanska, de är här för att dela med sig av sina organisationers och folks ståndpunkter och för att svara på era frågor.

Apolonia Sánchez: I Bolivia har vi sett hur tidigare regeringar har lämnat ut vår Moder Jord, våra naturrikedomar i händerna på transnationella företag, de såldes ut och det gjorde Bolivia fattigare och fattigare. Bolivias kvinnor började organisera sig för att försvara dessa naturrikedomar. Vi började förstå att det var en mänsklig rättighet att behålla naturrikedomarna för det bolivianska folket och i synnerhet för kvinnorna.

Det var därför vi började kämpa, men kvinnornas kamp har inte varit lätt. Vi har marscherat, demonstrerat och blockerat vägar. Våra systrar har dött och fängslats, våra systrar och bröder har skadats, men det har också stärkt kvinnornas organisation i Bolivia.

Vi har genomgått en process av försvar mot exploateringen av våra landområden. I Bolivia har ett fåtal stora godsägare varit i besittning av jorden och resten av befolkningen, de jordlösa, har fått producera mat och försörja sig genom att arrendera jord – det var ojämnt och orättvist!

Vi har stora naturtillgångar i Bolivia, vi har stora skogar, mineraltillgångar och gas. Allt detta ville de sälja ut och lämna oss tomhänta! De traditionella partierna på högerkanten ville att vi skulle betala för våra egna naturtillgångar. Nu arbetar för med en förändring. Vi har en ny grundlag som antogs förra året, det är en grundlag som till sitt innehåll formats med delaktighet av ursprungsfolken, förslag från våra 36 olika kvinno- bonde- och ursprungsfolksorganisationer finns med i den nya konstitutionen.

Luís Vittor: Till att börja med; jag tillhör quechuafolket indian från Perus centrala delar. Ursprungsfolkens första strider i Latinamerika inspirerades av motståndet mot kolonistörerna, det handlade om att återta jorden! Kampen mot kolonistörerna var den första utopiska kampen och nu inspirerar ursprungsfolken i Latinamerika andra folk. Vårt arbete med att skapa flernationella stater är en sådan ”utopi”.

Idag handlar det mycket om att försvara jorden och den biologiska mångfalden, samt alla naturrikedomar – gas, olja och mineraler, det är livsviktigt för ursprungsfolken! Det är i det sammanhanget som kvinnorna har stärkt kampen. I Peru är det ofta kvinnor och barn som stannar på landsbygden, medan männen ger sig av för att söka andra inkomstkällor. Kvinnorna har stärkt protesterna mot gruvindustrin till exempel. I regioner med gruvindustri har viktiga manifestationer ägt rum.

Kvinnorna är de främsta offren för miljöförstörelsen, på orter med gruvnäring och på landsbygden har kvinnorna fått betala med sin hälsa. Studier har visat att kvinnor på landsbygden har höga halter av tungmetaller i blodet, de är i ständig kontakt med jorden och vattnet som är förgiftat.

I protesterna mot gruvindustrin i Peru har kvinnorna ställt nya krav mot beslutande organ och myndigheter. Ekonomiska lösningar och ersättningar är inte längre tillräckliga, de vill vara med i beslutsprocessen!

Men trots allt, i kampen för vår Moder jord och våra naturtillgångar, har vi män och kvinnor gemensamma intressen och vi för den kampen tillsammans!

Nancy Iza: Den fråga som syster Apolonia berör är mycket viktig. Det handlar om att identifiera våra folks och nationaliteters kamp. Den handlar om att försvara livet, framtida generationer och nuet! Vi talar om exploatering av vår biologiska mångfald som handlar om en förstörelse utan like.

Vi kvinnor har alltid gått i bräschen i kampen mot de stora transnationella företagen i våra länder som exploaterar våra mineraler, vår olja och därigenom bryter ned allt som är vår biologiska mångfald. Men vi har inte bara bjudit motstånd och beklagat oss utan också kommit med konstruktiva förslag. Våra förslag ligger i linje med byggandet av flernationella stater och Sumak Kawsay. Sumak Kawsay, det goda livet, betyder att människor och natur lever i harmoni, det är så vi ger livet värde, genom att integrera människor och natur.

Vi kommer att fortsätta denna kamp, vi kommer inte att tillåta att man på nytt förorenar våra floder och miljön som man gjorde under ”oljeboomen” och nu måste vi också kämpa emot den globala uppvärmningen, orsakad av de stora transnationella företagen. Vi har också krävt av alla våra regeringar att de inte tillämpar en ekonomisk politik som bygger på ”utvinning” av våra länder. Vi vill behålla våra landområden, vår identitet och samtidigt få vara olika inom våra länder.

Det har sagts oss att vi är utvecklingsländer, fattiga länder, länder i tredje världen, men vi måste förstå att vi inte är fattiga länder utan vi är utplundrade länder, de stora transnationella företagen har plundrat våra naturtillgångar! Vi kommer alltid att vara motståndare till ”utvinningspolitiken”, till alla dessa räkodlingar som utarmar våra mangroveträsk, vi kommer att vara emot oljeföretagen som förorenar vår miljö, mot gruvdrift i stor skala som förstör vår biologiska mångfald. Men även angående detta har vi våra förslag.

Jag vill bara tillägga att istället för att tillämpa denna utvinningspolitik föreslår åtminstone vi ecuadorianer att vi borde förespråka jordbruket, ett jordbruk baserat på livsmedelssoveränitet. Det betyder att vi inte bara ska garantera vår matförsörjning utan också

våra grödor, vårt organiska arbete med jorden, det kan vi förespråka istället för den stora gruvdriften, först och främst rädda vår föda! Som kvinnor är vi livgivare så vi kommer att fortstätta avla liv och så frön!

Domingo Hernández: Mayafolket i Guatemala är på väg att återerövra sin egen kalender – mayakalendern. För oss är det nu 6 E, det betyder ungefär ”Vägens sex Energier”, för mayafolket har allt en väg! Människorna, floderna, djuren, myrorna, molnen, allt rör sig, allt vandrar. För 5125 år sedan omdanades världen enligt mayakalendern, det som nu är i fara är relationen mellan människa och natur på grund av de transnationella företagens nykolonialism som splittrar folk, orsakar hunger och förstör markerna. Ledarna i vårt land har särskilt under senare år ägnat sig åt att sälja ut våra landområden.

Våra folks kulturella identitet, vår samsyn och vår samexistens har varit en del av det motstånd som formats under många år, vi har bjudit motstånd under alla dessa 500 år. Många av våra stora ledare har uppoffrat sina liv i försvar av vår Moder Jord; Bartolina Sisa, Tanasio Sur, Lucas Aguilar med flera. Men om kvinnorna inte hade stått i första ledet hade kampen inte kunnat genomföras. Kvinnorna kämpar för folket, men också för sig själva. De har krav på att förändra rådande förhållanden i samhället.

Tillsammans med våra kvinnliga kamrater ställer vi några olika krav;

-att kvinnor fortsättningsvis inte skall marginaliseras i samhället, inte av staten och inte heller av andra kvinnor, som inte tillhör mayas eller andra ursprungsfolk.

-när vi talar om välfärd eller att en annan värld är möjlig så handlar det om att omforma samhället, i ett nytt samhälle skulle det vara förskräckligt om rasismen och kvinnoförtrycket får fortgå.

Min tid rinner ut, men jag vill delge er en sak; i San Marcos har åtta kvinnor varit aktiva i kampen mot gruvindustrin, det har utfärdats en häktningsorder mot kvinnorna. För att vi inte ska glömma dem läser jag upp deras namn; Grigoria Chrisanta Pérez Bácama, Chrisanta Hernández Pérez, Patrosinia Mateo Mejilla, Catarina Pérez Hernández, Olga Bácama Gonzalez, Maria Díaz och Marta Pérez. Kan vi få en applåd för dessa kvinnor?! Applåd.

Leslie Gómez: Jag tänkte göra några tillägg till kamrat Domingos inlägg, som också kommer från Guatemala. Som redan har nämnts så har ursprungsfolken historiskt sett i Guatemala alltid avvisat slöseriet med förnybara och icke förnybara naturtillgångar. Med undertecknandet av fredsavtalet 1996, som var en mycket viktig framgång, mellan URNG Guatemala och den dåvarande regeringen, antas också ett antal nya viktiga lagar för folkligt deltagande i samhällslivet. Det var ”Lagen om utvecklingsråd”, ”Decentraliseringslagen”, ”Kommunalagen” och ”Lagen om Social Utveckling”.

Det har gjorts försök att tillämpa dessa lagar, men det går långsamt. Endast genom att förstärka den sociala organisationen i kommunerna och införa folkomröstningar kan vi förbättra det folkliga deltagandet och mäns och kvinnors inflytande.

Ett aktuellt och viktigt problem är gruvnäringens utplundring av våra naturrikedomar. De stora transnationella företagen förvärvar landområden i Guatemala till mycket låga priser och även genom luredrejeri. Vår jord används för att skapa miljonvinster!

I min provins Huehuetenango, där vi har elva olika etniska grupperingar och språk, organiserar regionala rådslag till försvar av våra naturrikedomar, förnybara och icke förnybara. Det har genomförts 26 kommunala förtroendeomröstningar så kallade ”Consultas de Buena Fé” (en form av direkt deltagande demokrati reds anm.) och resultatet blev ett rungande nej till mineralutvinning i dagbrott!

Vi vet att mineralutvinningen i Guatemala bara har lett till mer sjukdomar, större fattigdom, oåterkalleliga skador på miljön, splittring och motsättningar mellan orter och samhällen, samt andra ytterligare problem.

Gruvornas dagbrott utgör ett hot mot Moder Jord enligt mayafolkets världsuppfattning, ”cosmovisión” och jordbruksområden tillhörande mayafolk har gått förlorade. Tillstånden som ges för gruvdrift gör intrång på ursprungsfolkens landområden.

I förtroendeomröstningarna kan vi konstatera att kvinnornas deltagande var stort. Det gav oss en antydning om vilken potential för kvinnligt deltagande vi har. Vi har en kallelse att försvara våra landområden och är mycket fästa vid Moder Natur. I de kommuner där man har undersökt kvinnors och mäns deltagande, framkommer det att 55 procent av de aktiva

Den ecuadorianska organisationen FENOCIN uppträdde med en mistica-föreställning på konferensens invigningscermoni. Foto: Seluah Alsaati.

utgörs av kvinnor.

En ytterligare alarmerande situation i Guatemala handlar om oligarkens planer på att stärka sin makt, något som skulle leda till ökad diskriminering. Den 27 mars i år lades ett förslag fram i parlamentet som för förändring av grundlagen från 1985, förslaget går ut på att bilda två kamrar, en senat med 45 platser och ett representanthus med 80 platser. För att väljas till senaten måste man vara mellan 50 och 60 år och väljas av personer som fyllt 50 år. Det här förslaget läggs för att man vill privatisera och sälja våra statliga tillgångar. Om detta förslag går igenom begränsas det aktiva folkliga deltagandet i form av folkomröstningar och manifestationer.

Carmen Blanco: Har försvaret av ursprungsfolkens landområden och Moder Jord stärkt kvinnornas positioner i kommunerna? Har de nya grundlagarna i till exempel Bolivia och Ecuador inneburit verkliga förändringar och ökade rättigheter för ursprungsfolken och då särskilt kvinnorna? Kan ni ge konkreta exempel på detta?

Apolonia Sánchez: Situationen har förändrats i Bolivia, det har lett till en förbättring. Tidigare var ursprungsfolkens kvinnor inte delaktiga, nu har vi börjat delta i det politiska livet i våra kommuner, på lokal nivå. Vi har också representanter på nationell nivå, jag anser att vi har gjort framsteg som kvinnor i Bolivia och vi är i en utvecklingsfas. Vi har upplevt mycket diskriminering och marginalisering som kvinnor i Bolivia, av män och av den tidigare staten, men nu går utvecklingen framåt. Detta år 2009 är det valår och vi har redan valt våra kandidater, 50 procent män och 50 procent kvinnor och det är ett framsteg som innebär jämställdhet mellan könen!

Detta framsteg mot jämställdhet mellan könen är inte bara kvinnornas förtjänst utan också vår presidents, Evo Morales! Den nya grundlagen talar om 50 procent representation av respektive kön, det är ett förslag från kvinnorna och Evo Morales, som vi försöker leva upp till. Det finns andra länder där detta också är på väg att införas. Men i Bolivia finns det de som motsätter sig detta, det finns fortfarande små grupper som inte accepterar detta. Den här processen är inte lätt, men vi kvinnor är starka, ännu starkare än männen och jag tror att vi kommer att genomföra denna förändring. Vi samarbetar också med andra latinamerikanska organisationer och organisationer i andra delar av världen, min organisation Bartolina Sisa har som målsättning att uppnå jämställdhet mellan könen.

Luis Vittor: Till skillnad från rörelserna i Bolivia och Ecuador, befinner sig den indianska folkrörelsen i Peru fortfarande i ett uppbyggnadsskede. Många har sagt att vi har ”vaknat lite sent”.

Men vi är på väg och CAOI, Andinska ursprungsfolkens samordning, bildades efter att ”quechuafolk” från Peru, Bolivia samt Ecuador och ”aymaras” från Bolivia och Peru, under många år hade utbytt erfarenheter. Många kamrater reste mellan länderna under flera år och insåg att vi delade samma historia, samma problem. Kvinnliga kamrater som reste till Ecuador och Bolivia återvände fulla av inspiration och arbetade för att återupprätta sin ställning i samhället.

Av Ecuador till exempel lärde vi oss att vi kunde lägga fram förslag om ”flemationella” samhällen, och vi såg vad de menade med byggande av en ”flemationell” stat.

Vi som tillhörde organisationer som var negativt drabbade av gruvnäringen, förstod att det inte bara handlade om gruvbolagen. Vi har nu arbetat i 5-6 år med nya perspektiv. Ursprungsfolkens problem i Peru utgör numer en del av den politiska dagordningen. Ett exempel på den diskriminering som ursprungsfolkens kvinnor utsätts för, är det som hände våra kvinnliga kongressrepresentanter. De är quechua och aymara från höglandet och deras modersmål är inte spanska. Högertidningar publicerade de anteckningar som kvinnorna gjort och undrade hur man kunde ha en plats i kongressen när man skrev så dålig spanska. De ansågs obildade.

Kvinnorna fick dock ett brett stöd ifrån kvinnoorganisationer och andra sociala sammanslutningar i samhället och idag håller man på att arbeta fram en lag som ska stärka ursprungsspråkens ställning. I framtiden hoppas vi få se kvinnor från fler ursprungsfolk i kongressen.

Nancy Iza: Om ursprungsfolkens kamp för sina landområden har inneburit att vi återtagit vår ställning i samhället? Ja, jag är säker på att den har gjort att vi har förbättrat vårt deltagande och att vi har blivit synliga som ursprungsfolk. Till att börja med har vi lyckats ”rädda” våra landområden, vilka är en del av vår identitet, vi har fått självkänsla som ursprungsfolk, vi har lyckats få en viss respekt som ursprungsfolk, på det viset har vi på nytt lyckats återupprätta vår identitet. Vi kommer att fortsätta på den inslagna vägen, vi vill inte bli betraktade som bara ”medborgare”. Vi är de ursprungsfolk som fanns på kontinenten innan man kom för att erövra oss.

Om den nya grundlagen inneburit förbättringar för oss? På den frågan svarar vi också ja, vi har lyckats få igenom många av våra förslag. Vi erkänns på nytt genom att vi omfattas av de kollektiva rättigheterna, vi har fått igenom ”flemationaliteten” och Sumak Kawsay, det goda livet, ingen regering har gett oss detta i present! Det är resultatet av den kamp som vi ursprungsfolk har bedrivit alltsedan vi reste oss på nittioalet!

Vi har även arbetat för att FN skulle anta ”Deklarationen om ursprungsfolkens rättigheter” och nu verkar vi för att den ska bli lag i Ecuador. Men vi arbetar inte bara för ursprungsfolkens rättigheter utan uttryckligen också för andra sociala rörelser i städerna och också på landsbygden, då vi anser att förändringen av vårt land är en sak som berör alla.

De genomgripande förändringarna handlar om politiska beslut, det handlar om att inte använda den nyliberala politiken, därför behöver vi alla som vill ha en förändring enas, både stadsbor och boende på landsbygden. Vi skulle kunna få igenom en verklig revolution, men inte en skrivbordsprodukt, utan en revolution med brett och aktivt deltagande. Jag vänder mig därför till er alla här med uppmaningen att delta i utformandet av ett samhälle där ”en annan värld är möjlig”.

Domingo Hernández: Vi har två idéer som jag vill delge er. Kvinnors aktiva deltagande i sociala processer bidrar till att bryta ner gamla koloniala mönster. Det innebär nya sätt att tänka, vi får nya idéer och kvinnorna behöver inte längre underordna sig beslut av män, kyrkan och militären. Kvinnornas beslutsamhet har sänt ut ett budskap; det är möjligt att bryta ner det förtryck som pågått under alla dessa år.

Det andra budskapet som jag vill förmedla är att befrielsen, de förändringar som vi vill åstadkomma, kan bara ske via ett organiserat samarbete. Många bär på ett lagrat missnöje, men om det inte kanaliseras i ett organiserat arbete så tar det kål på människan.

I Abya Yala genomgår vi verkligen en intressant process. Kvinnor i olika länder har

lyckats organisera kontinentens första kongress för ursprungsfolkens kvinnor. Den här utvecklingen har också skett inom våra organisationer. Kvinnornas krav sågs tidigare som underordnade de "stora" frågorna, men vid ursprungsfolkens sammankomst i Guatemala 2007 började kvinnor från olika länder höja sina röster, de sa; vi vill inte längre vara "underordnade frågor", vi vill vara en huvudfråga på mötet!

Denna oåterkalleliga process har kvinnorna påbörjat tillsammans med våra folk. De kommer att stöta på svårigheter, fortfarande är vi i vissa sammanhang ovana vid att kvinnor ska ha samma rättigheter som män. Ni kvinnor lyckas befria oss män från "machismens" sätt att tänka! Applåder!

Vi har börjat diskutera hur olika generationer ska komma med i processen, vilket är viktigt för framtiden, barn, unga och vuxna, alla ska vara delaktiga.

Leslie Gómez: Som ett resultat av fredsavtalet i Guatemala betraktas vårt land som fler-etniskt, flerkulturellt och flerspråkigt, vi har 22 olika språk inklusive spanskan. Om det inte hade omnämnts i fredsavtalet hade språken inte erkänts i praktiken.

Vi i URNG har ett politiskt och strategiskt förslag med fokus på jämställdhet och jämlikhet, som går ut på att regeringen, i sina planer, ska ta hänsyn till kvinnornas situation.

Kvinnor vill ofta bidra och delta, men de behöver medvetandegöras om värdet av att delta. Männen behöver också bli medvetna om hur viktigt det är. De säger ofta, "min fru borde komma och delta", "jag säger att hon ska komma, men hon vill inte, har inte tid". Vad gör du, frågar vi, för att hon ska få tid, gör du din del av hushållsarbetet och tar du hand om barnen? Vi behöver medvetandegöra både kvinnor och män om värdet av att kvinnor deltar. Vi kvinnor behöver stöd från hela vår familj för att ta död på myten om att vi inte kan delta och för att vi ska kunna göra framsteg. ■